

ERASMUS. DE LA PROGRAM PILOT LA FENOMEN GENERAȚIONAL

Anda-Florina Țibuleac*

DOI: 10.2478/amsh-2021-0009

Abstract

Erasmus. From Pilot Program to Generational Phenomenon

The launch of the Erasmus program in 1987 is the result of a long series of negotiations and discussions on the future of the European Union. Although the Erasmus program is currently considered the European Union's most successful program in the field of education, its adoption has not been an easy process. This is due to the lack of a unanimous vision for the social and cultural side of unification, but also to the economic limitations of the Community. The growing number of participants, as well as the impact on young Europeans, have contributed to the program's popularity. What started as a pilot program in the field of education, has acquired over time the characteristics of a generational phenomenon. The representatives of the Erasmus generation are those who widely share the values promoted by the European Union, their contribution is often invoked in debates on the development and future of Europe.

Keywords: *Erasmus program; social phenomenon; Erasmus generation; international mobility.*

Introducere

Programul Erasmus este unul dintre cele mai de succes programe ale Uniunii Europene în domeniul educației și al formării, fiind o componentă esențială a necesității de a „*forma europenii din interior*”¹, idee susținută de liderii europeni încă de la debutul construcției europene.

* Ph.D. Candidate, George Emil Palade University of Medicine, Pharmacy, Sciences and Technology of Târgu Mureș

¹ Din discursul diplomatului spaniol Salvador de Madariaga la inaugurarea Colegiului Europei din Bruges la 12 octombrie 1950. Acest institut a luat naștere în urma ideilor liderilor europeni prezenți la Congresul de la Haga din 1948, care au reiterat importanța cooperării în domeniul cultural și educațional, ca piloni de susținere ai proiectului de construcție europeană. Fațeta socială și culturală a construcției europene a fost un subiect intens abordat la debutul construcției europene, însă importanța acesteia s-a adeverit de îndată ce dezideratele economice și politice au impus implicarea educației și a formării la creionarea viitorului Europei, începând cu anii '80. Vezi Luce Pépin, *The history of European Cooperation in education and training, Europe in the making: an example*, Office for Official Publications of the European Communities, Luxembourg, 2006, p. 47.

Lansarea programului Erasmus în anul 1987 reprezintă triumful unui lung șir de negocieri și discuții între statele europene cu privire la viitorul cooperării și totodată la viitorul Uniunii Europene. Cu toate că în prezent, Programul Erasmus este considerat ca fiind cel mai de succes program al Uniunii Europene în domeniul educațional, adoptarea acestuia nu a fost un proces facil. Acest fapt se datorează neînțelegerilor care au avut loc la nivel comunitar atât în ceea ce privește baza legală de implementare a Programului, cât și modalitatea de finanțare a acestuia.

Analizând dintr-o perspectivă contextuală simplificată, inițierea și implementarea acestui program pilot a avut la bază două considerente, una de natură economică și una socioculturală. Pe fondul relansării politice europene specifice anilor '80, un prim argument de natură economică face referire la necesitatea de exploatare pe deplin a potențialului pieței interne, prin pregătirea resurselor umane capabile să susțină acest deziderat. Mai mult decât atât, o Uniunea Europeană lărgită devenea un proiect intangibil fără implicații socioculturale, iar acest program reprezenta o modalitate concretă de a asigura o conexiune mult mai strânsă între Comunitatea Europeană și cetățenii acesteia.

Popularitatea acestui program se datorează numărului tot mai mare de participanți, precum și impactului pe care acesta îl are asupra tinerilor europeni. Mobilitățile internaționale au deschis drumul către un nou mod de formare al tinerilor studenți în a deveni „mai europeni”, cu implicații în creionarea viitorului Uniunii Europene. De altfel, în ceea ce privește construcția identitară europeană, programul Erasmus este considerat a fi până în momentul de față, cel mai notabil instrument în acest proces².

Din punct de vedere sociologic, programul Erasmus deține caracteristicile unui fenomen social, care a marcat cu intensitate progresivă generațiile de tineri europeni, de la lansarea acestuia și până în prezent. „Generația Erasmus” devine un construct extrem de popular în analiza particularităților acestor tineri, precum și în dezbateri privind rolul acestora la perfectarea viitorului Europei.

Interesant este faptul că ceea ce a pornit de la un program pilot de cooperare și mobilitate interuniversitară, a căpătat amploarea unei fenomen generațional, beneficiind de premisele necesare pentru a putea fi considerat un simbol al noilor generații de tineri europeni.

Contextul istoric și lansarea programului Erasmus

² Umberto Morelli, *From National Cultural Paradigms to European/Global Cultural Paradigms: A Copernican Revolution*, în „Journal of Social Science Education”, vol. 18:3, 2019, p. 35.

Practica educației și a formării a avut întotdeauna o anumită afinitate față de cooperarea la nivel internațional. Caracteristicile primelor *Studia Generalia* întăresc dimensiunea internațională a învățământului superior, generată de mobilitatea studenților, a profesorilor și a ideilor³.

În cea de-a doua jumătate a secolului al XX-lea, universitățile europene au cunoscut o nouă schimbare de paradigmă, odată cu perfectarea proiectului de construcție europeană. Mediul academic european devine un pilon cheie pentru dezvoltarea economiei bazate pe cunoaștere, organizat sub forma unui spațiu comun al învățământului superior, care să susțină dezideratele proiectului european pe termen lung. La acest obiectiv a contribuit cu implicații substanțiale programul Erasmus, al cărui succes fiind confirmat încă de la lansarea acestuia.

După cel de-al doilea război mondial, cooperarea între statele europene a reprezentat punctul de convergență al ideilor politice postbelice, fiind în cele din urmă cel mai eficient instrument pentru a asigura securitatea, pacea și refacerea economică a statelor europene după efectele dezastruoase ale războiului. Tentativele de unificare ruinate de cel de-al doilea război mondial au constituit un imbold pentru liderii europeni, care au adoptat o atitudine mai radicală în fața războiului. Ideea unei Europe unite a fost soluția care a garantat pacea și democrația în spațiul european, devastat în urma celor două războaie mondiale. Totodată, prezența principiilor ultra-naționaliste care dominau relațiile internaționale europene în anii '40, a consacrat utilitatea construcției europene.

Proiectul de unificare devine astfel un obiectiv însușit de marile personalități politice prezente la Congresul de la Haga din 1948. În cadrul acestui Congres, existența unei comisii culturale pe lângă celelalte două comisii specializate pe domenii economice, politice și sociale a reflectat importanța dimensiunii culturale și educaționale în discursul despre unificarea europeană.

Cu toate acestea, de-a lungul construcției europene, Consiliul Europei a rămas principalul actor în cooperarea europeană în educație timp de mai bine de 20 de ani. Pe lângă aspecte ce țin de cooperarea culturală, activitățile Consiliului au fost îndreptate spre acțiuni specifice învățământului superior prin reglementări punctuale

³ Philip G. Altbach, Liz Reisberg, Laura E. Rumbley, *Trends in Global Higher Education: Tracking an Academic Revolution*, Boston, Center for International Higher Education, 2009, p. 24.

cu privire la modalitățile de echivalare a diplomelor universitare⁴, a studiilor⁵ și a calificărilor⁶, surprinse în primele convenții adoptate la nivel european în acest domeniu.

Provocările generate de limitările politice și financiare ale Consiliului au determinat oamenii politici europeni să militeze spre sfârșitul anilor '60 pentru angajarea mai fermă a Comunității Europene în aspecte din sectorul educațional: „Învățământul nostru superior nu poate fi disociat de procesul de integrare europeană, deoarece majoritatea studenților noștri vor deveni jucătorii cheie ai zilei de mâine într-o Europă construită astăzi”⁷.

Acest lucru se datorează în primă instanță exigențelor sociale și economice specifice sfârșitului deceniului șase, care au pus presiune pe modul de abordare al cooperării europene în domeniul educațional. Protestele studențești din 1968, precum și Criza Petrolului din 1973 au zguduit economia europeană, rezultând o rată crescută a șomajului, generând astfel motive de îngrijorare pentru țările europene.

Prin urmare, la începutul anilor '70 asistăm la o implicare mai mare a Comunității Europene în ceea ce privește educația. Acest fapt nu se datorează numai dezvoltării propriu-zise a Comunității, ci și datorită faptului că schimbările se petrec și la nivel național. Explozia demografică de după război a fost motivul pentru care oamenii politici au acordat atenție școlarizării populației în creștere.

În acest context ia naștere primul program de acțiune în domeniul educațional în anul 1976, a cărui inițiative vizau educația copiilor migranților, a tinerilor șomeri, dar și acțiuni din sfera învățământul superior și promovarea limbilor străine. De pildă, cooperarea dintre universitățile europene a fost stabilită printr-o serie de programe de studiu comune, iar între anii 1976 și 1986, peste 600 de programe de studiu comune au fost finanțate de către Comisia Europeană, incluzând mai mult de 500 de universități⁸.

⁴ **European Convention on the Equivalence of Diplomas leading to Admission to Universities**, Paris, 11.XII.1953, <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list?module=treaty-detail&treatynum=015> (data accesării 25.11.2021).

⁵ **European Convention on the Equivalence of Periods of University Study**, Paris, 15.XII.1956, <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list?module=treaty-detail&treatynum=021> (data accesării 25.11.2021).

⁶ **European Convention on the Academic Recognition of University Qualifications**, Paris, 14.XII.1959, <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list?module=treaty-detail&treatynum=032> (data accesării 25.11.2021).

⁷ Din discursul Ministrului Educației francez Edgar Faure din 24 iulie 1968, în Jean-Marie Palayret, *Une université pour l'Europe: préhistoire de l'Institut universitaire européen de Florence (1948-1976)*, Présidence du Conseil des Ministres, Département de l'information et de l'édition, s.l., 1996, p. 161.

⁸ Luce Pépin, *op.cit.*, p. 75

Succesul acestui program pilot, dar și climatul politic al anilor '80, au constituit premise favorabile pentru acțiunile comunitare care au dus ulterior la lansarea Programului Erasmus. Pe fondul revitalizării cooperării politice între statele membre, formarea identității europene devine un catalizator al acțiunilor comunitare pe parcursul anilor '80⁹, având în vedere noul val de aderare al Greciei, Portugaliei și Spaniei, dar și a viziunii progresiste a liderilor europeni.

Astfel, instituțiile europene devin mult mai interesate de dimensiunea europeană a educației, capabilă să susțină coeziunea economică și socială a Comunității¹⁰. Pe fondul acestor noi obiective, evenimentele și discuțiile care au avut loc la nivel comunitar au condus la conștientizarea faptului că adâncirea integrării prin uniunea politică și revizuirea tratatelor va fi imposibil de realizat fără includerea unor domenii precum educația și cultura în competența instituțională europeană.

Toate acțiunile întreprinse la nivel comunitar au contribuit la creșterea conștientizării și în mediul academic a importanței cooperării în acest domeniu și au deschis drumul spre implementarea unor programe specifice pentru învățământul superior și formarea profesională: Comett (cooperarea între universități și întreprinderi), Erasmus (cooperarea între universități și mobilități studențești), Lingua (învățarea limbilor străine), PETRA (formarea profesională inițială), FORCE (formarea continuă), Youth for Europe (programe sociale și culturale comune), Eurotecnet (inovarea în formarea

⁹ Decizia de a fonda un comitet *ad-hoc* (Comitetul Adonnino), responsabil cu promovarea imaginii și a identității europene în rândul cetățenilor, întărește rolul și importanța educației și a culturii în relansarea și adâncirea integrării europene. Raportul *A People s Europe Reports from the ad hoc Committee* adoptat în urma Consiliului European de la Milano, în iunie 1985, a pus accentul pe necesitatea unor eforturi mai articulate din partea statelor pentru a putea susține cooperarea și mobilitatea academică prin implementarea unui sistem european de credite academice transferabile și pentru recunoașterea perioadelor de studiu. Cu toate că acest raport nu a avut un caracter obligatoriu, acesta a contribuit prin natura sa politică la conștientizarea faptului că aceste domenii sunt indispensabile pentru procesul de integrare europeană. Consiliul European de la Milano a atras atenția asupra importanței implicării cetățenilor europeni în procesul de construcție europeană, precum și rolul pe care sistemele de educație și formare ar putea să îl joace în acest demers.

¹⁰ De pildă, adoptarea *Declarației solemne privind Uniunea Europeană* a reafirmat rolul unei cooperări politice mult strânse între statele membre. Pentru îndeplinirea acestui deziderat, statele europene s-au angajat în promovarea, încurajarea și facilitarea activităților din sfera educațională și culturală a Europei, prin sprijinirea activităților Fundației Europene și a Institutului Universitar European din Florența, a cooperării mult mai strânse între instituțiile de învățământ superior prin intensificarea schimburilor de experiență și învățarea limbilor statelor membre, dar și prin activități de promovare și diseminare a culturii europene.

profesională având în vedere schimbările tehnologice), Tempus (mobilități trans-europene pentru studiile universitare în țări din Centrul și Estul Europei și Republicile fostei Uniuni Sovietice).

Comisia a propus adoptarea unui program care să poarte numele umanistului *Desiderius Erasmus Roterdamus*, eruditul olandez care s-a desăvârșit din punct de vedere intelectual în urma perioadelor de peregrinare în diferite părți ale Europei.

Cu toate că în prezent Programul Erasmus este considerat ca fiind cel mai de succes program al Uniunii Europene în domeniul educațional, adoptarea acestuia nu a fost un proces facil. Acest fapt se datorează neînțelegerilor dintre statele europene, atât în ceea ce privește baza legală de implementare a Programului, cât și modalitatea de finanțare a acestuia. Dintre acestea, Franța, Germania și Marea Britanie au fost statele care au exprimat cele mai multe îndoieli cu privire la adoptarea acestui program¹¹.

În data de 15 iunie 1987, în baza deciziei Consiliului, a fost adoptat programul Erasmus, fiind caracterizat de trei mari direcții de acțiune: dezvoltarea programelor de cooperare universitară, sprijin financiar pentru susținerea mobilităților academice și creșterea gradului de recunoaștere academică a calificărilor și a perioadelor de studiu efectuate în alte state europene. În acest demers, programul Erasmus a contribuit la dezvoltarea unui sistem de credite academice transferabile, care a condus ulterior la implementarea Sistemului European de Credite Transferabile (ECTS), fiind un instrument indispensabil al Procesului Bologna.

Inițiativele europene cu privire la stabilirea unor programe de studiu comune (1976), precum și lansarea programului Erasmus (1987) au conferit o dimensiune internațională mobilităților studențești și au reglementat modul de desfășurare al acestora. De la începutul cooperării comunitare în educație, cel mai semnificativ progres atât la nivel național, cât și la nivel comunitar a fost cel înregistrat în domeniul învățământului superior. Programul Erasmus a făcut posibilă convergența structurilor și a sistemelor de învățământ ale statelor membre și a condus la creionarea unei zone europene a învățământului superior, acesta fiind principalul deziderat al Procesului Bologna.

Mai mult decât atât, amploarea evenimentelor care au precedat scena politică internațională la sfârșitul anilor '80 au determinat Comisia Europeană să întreprindă acțiuni de cooperare cu statele din fostul bloc comunist, prin care să sprijine reformele democratice în vederea aderării acestora la Comunitatea Europeană. Sprijinind

¹¹ Anne Corbett, *Universities and the Europe of Knowledge. Ideas, Institutions and Policy Entrepreneurship in European Union Higher Education Policy, 1955-2000*, New York, Palgrave Macmillan, 2005, pp. 133-141.

acțiuni similare cu cele ale programului Erasmus, Programul Tempus a fost adoptat la data de 7 mai 1990 pentru o perioadă inițială de patru ani, având ca obiectiv principal susținerea reformelor în învățământul superior¹². Experiența din cadrul acestui program a fost extrem de utilă de îndată ce statele partenere au adoptat ulterior programele Socrates și Leonardo da Vinci.

De la program pilot la fenomen generațional: *Generația Erasmus*

De la lansarea acestui program în 1987, numărul tot mai mare de participanți ne oferă indicii clare asupra conturării unui fenomen social generațional¹³. Bineînțeles, pe lângă implicațiile tehnice ale acestui program în ceea ce privește adoptarea procesului Bologna și fondarea Spațiului European al Învățământului superior, popularitatea acestuia se datorează în mare parte impactului asupra formării profesionale și personale ale participanților.

„Ce este *Generația Erasmus*” și „cine face parte din această generație?” sunt două întrebări legitime care stârnesc interesul specialiștilor din diferite domenii sectoriale. *Generația Erasmus* este un construct tot mai uzitat de specialiști în politici europene, sociologie și antropologie în studii și dezbateri referitoare la particularitățile acestei cohorte de studenți, precum și la rolul pe care aceasta o deține în creionarea viitorului Europei.

Analizând din punct de vedere al tinerei generații de studenți¹⁴, răspunsul este unul destul de simplu, și anume *Generația Erasmus* este compusă din totalitatea tinerilor care au participat sau participă la programe de mobilitate, și care au prin urmare posibilitatea de a studia sau de a face un internship în străinătate. Mai mult decât atât, din această generație fac parte și cei care nu au beneficiat încă de o mobilitate, dar totuși fac parte din organizația ESN (Erasmus Student Network), cu scopul de a ajuta și de a sprijini studenții străini veniți

¹² Commission of the European Communities, *Tempus. Annual report 1996. Phare & Tacis*, Bruxelles, 19.11.1997, p. 9, <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/b4eba043-21dd-4af7-a1d7-6c41ccb2217f/language-en> (data accesării 27.11.2021).

¹³ Conform datelor statistice, în perioada 2014-2018 au participat la program 2 milioane de studenți și personal academic, iar de la lansarea acestuia sunt înregistrați un număr de 9 milioane de participanți. Judecând după aceste aspecte, numărul participanților este în creștere, ceea ce desemnează conturarea unui fenomen social cu implicații asupra viitoarelor generații de studenți și participanți.

¹⁴ ESNblog, *Who is the Erasmus Generation?*, 10.07.2021, <https://www.esn.org/blog/who-erasmus-generation> (data accesării 27.11.2021).

la studii sau în intership în orașul sau la universitatea acestora, în baza principiului „students helping students”.

Reflectând după aceste aspecte, reprezentatii generației Erasmus sunt cei care împărtășesc la scară largă valori precum solidaritate, egalitate de șanse, incluziune, nediscriminare, acestea fiind de altfel, principalele valori promovate de Uniunea Europeană în unanimitate a „unității în diversitate”.

Din punct de vedere sociologic, programul Erasmus reprezintă un fenomen social prin activitatea de bază a acestuia, și anume mobilitatea academică. Conform definiției, fenomenul social desemnează un proces, o relație, un mod de organizare, suficient de conturate pentru a fi susceptibile de descriere și explicare științifică¹⁵.

Prin urmare, particularitățile acestui program conturează un fenomen social cu caracteristici observabile, concrete, individuale și măsurabile în același timp, fiind cuantificate în numeroase studii de impact și statistici¹⁶, care urmăresc de-a lungul timpului, gradul de participare și impactul direcțiilor de acțiune ale programului asupra participanților.

În studiile antropologice, noua elită migratoare este identificată ca fiind corespundență a tipologiei sociale a *străinului*, care deține anumite trăsături specifice și care descrie în mod obiectiv peculiaritățile cohorții de studenți aparținând generației Erasmus¹⁷.

De pildă, studenții care călătoresc sunt considerați ca fiind o completare la această categorie cuprinzătoare, care include și migranții, expatriați și refugiații. *Străinul*¹⁸ devine parte a unui grup în care conviețuiește, însă cu toate acestea el rămâne distant față de ceilalți nativi ai grupului, din cauza particularității originii sale. În concepția lui Simmel, străinul este mobil, nu deține bunuri (materiale, sociale), și prin urmare nu are o poziție stabilită în societate. Neavând bunuri sau legături de rudenie în țara gazdă, străinul deține capacitatea de a fi liber și de a se conecta la grupuri de oameni care împărtășesc principii, valori și idealuri comune.

În această direcție, generația Erasmus corespunde tipologiei „străinului”, fiind o creație socială a politicilor europene care

¹⁵ Cătălin Zamfir, Lazăr Vlăsceanu (Eds.), *Dicționar de sociologie*, București, Editura Babel, 1998, p. 246.

¹⁶ Pagina oficială a programului pune la dispoziție numeroase studii de impact și statistici generale, dar și fișe informative cu privire la evoluția programului în țările participante: <https://erasmus-plus.ec.europa.eu/ro/node/2585> (data accesării 27.11.2021).

¹⁷ Elizabeth Murphy-Lejeune, *Student Mobility and the Narrative in Europe. The New Strangers*, Londra, Routledge, 2002.

¹⁸ În eseu „The stranger” (1908), Georg Simmel introduce noțiunea „străinul” ca o categorie sociologică unică, fiind dezvoltată ulterior de sociologi în contexte sociale diferite.

promovează construcția identitară și cetățenia europeană. Spre exemplu, ultimele studii de impact atestă faptul că participanții la program sunt în principal pro-europeni, iar mobilitatea în sine contribuie la crearea unei identități europene mai puternice¹⁹. Acest lucru certifică faptul că din perspectiva politicilor europene, construcția identitară și promovarea cetățeniei europene pot fi stimulate prin aportul necontestabil al Generației Erasmus.

Reflectând la aceste aspecte, o altă întrebare legitimă în acest sens este dacă fenomenul Erasmus poate fi considerat un simbol universal al generației de tineri europeni.

Cu o notă sceptică, dar poate ușor realistă, autorii volumului *The Erasmus Phenomenon. Symbol of a New European Generation*.²⁰ dezintegrează viziunea idealistă asupra finalității acestui program, susținând ideea conform căreia fenomenul Erasmus reprezintă, în mod particular, tipologia ideală a tinerilor europeni în viziunea liderilor europeni, Generația Erasmus fiind compusă astfel din ambasadori temporari, finanțați de către Comisia Europeană. Plecând de la aceste premise, programul Erasmus nu reprezintă o experiență generalizată a coortei de tineri europeni, neavând prin urmare legitimitatea de a se impune ca un simbol al noii generații de tineri europeni. Un prim argument utilizat de autorii volumului în susținerea acestei ipoteze îl reprezintă șansele nerealiste ca acest program să devină o experiență la scară largă, din cauza costurilor enorme implicate în derularea acțiunilor programului. Judecând după aspectele financiare, experiența Erasmus este revendicată ca fiind una de excepție și nu un fenomen generalizat în cadrul experiențelor studentești, fiind mai degrabă o marca a elitismului sponsorizat de Comisia Europeană și mai puțin a egalitarismului, posibilitatea de a participa la o experiență Erasmus fiind dependentă de țara de origine, de contribuțiile financiare ale guvernelor naționale, de subvenții și chiar de sprijinul financiar oferit de familie studentului dornic să participe la o astfel de experiență. Totodată, impactul negativ al unei crize economice poate împiedica participarea la program.

Având în vedere aceste aspecte, este dificil de stabilit cu instrumente științifice dacă fenomenul Erasmus poate fi considerat un simbol al întregii generații de tineri europeni. Însă cu toate acestea, nu putem să ometem impactul acestui program în restructurarea

¹⁹ European Commission, *Erasmus+ Higher Education Impact Study. Final Report*, European Union, Luxembourg, 2019, p. 103, <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/94d97f5c-7ae2-11e9-9f05-01aa75ed71a1/language-en> (data accesării 27.11.2022).

²⁰ Benjamin Feyen, Ewa Krzaklewska (Eds.), *The Erasmus Phenomenon. Symbol of a New European Generation?*, Frankfurt, Peter Lang, 2014.

sistematică a sistemelor de învățământ superior europene. Implementarea și dezvoltarea sistemului de credite academice transferabile (ECTS) este un prim succes datorat inițierii acestui program, acesta fiind un simbol și un instrument indispensabil al Procesului Bologna în direcția internaționalizării învățământului superior. Prin urmare, și tinerii studenți europeni care nu au participat la programul Erasmus sunt parte a unui sistem care poartă amprenta internaționalizării și a mobilității internaționale.

În ceea ce privește implicațiile financiare ale acestui program, este prea devreme să contestăm șansele realiste ca experiența Erasmus să devină un fenomen generalizat, judecând după dinamica evoluției programului, dar și a gradului de participare. Ceea ce a pornit ca un program pilot, a căpătat de-a lungul timpului amploarea unui fenomen social, deloc neglijabil. Mai mult decât atât, dublarea bugetului programului pentru perioada 2021-2027 va putea susține un număr mai mare de participanți, în special pe cei care provin din medii defavorizate.

Totodată, studiile²¹ atestă faptul că cele mai favorabile rezultate ale impactului programului sunt înregistrate la studenții care provin din țări din sud-estul Europei și din țări partenere, precum și din țările unde produsul intern brut este scăzut, indiferent de situația economică din țara gazdă. Acest impact pozitiv al programului este un indiciu clar al faptului că participanții din aceste zone relaționează mult mai strâns cu Europa, se consideră cetățeni europeni și împărtășesc valori europene mult pronunțate față de participanții din celelalte zone geografice.

Concluzii

De la debutul construcției europene și până la lansarea programului Erasmus în 1987, fațeta socială și culturală a unificării a fost supusă numeroaselor viziuni politice distincte, dar și limitărilor de natură economică ale Comunității.

Lansarea acestui program reprezintă pentru istoria Uniunii Europene o încununare cu succes a activității liderilor europeni și a viziunilor progresiste cu privire la creionarea viitorului Europei. Formarea identității europene și promovarea cetățeniei europene în rândul tinerilor, alături de dezvoltarea economiei bazate pe cunoaștere, care să susțină dezideratele proiectului european pe termen lung, au fost obiectivele care au asigurat succesul acestui program.

²¹ European Commission, *op.cit.*, p. 41.

Îndeplinirea acestor obiective s-a datorat implementării unui sistem de credite academice transferabile care a făcut posibilă convergența structurilor și a sistemelor de învățământ din statele membre. Acest sistem a devenit ulterior un instrument indispensabil al Procesului Bologna.

Mai mult decât atât, nu putem omite rolul acestui program în schimbarea paradigmei educaționale și implementarea reformelor specifice europenizării în fostele state ale blocului comunist. Programul Erasmus este în acest caz, un instrument fundamental în direcția internaționalizării sistemelor de învățământ superior din această regiune.

Datorită succesului înregistrat în rândul participanților, ceea ce a debutat ca fiind un program pilot în domeniul educațional, care să susțină dezvoltarea programelor de cooperare interuniversitară, a dobândit pe parcurs caracteristicile unui fenomen generațional. Reprezentanții generației Erasmus sunt cei care împărtășesc la scară largă valorile promovate de Uniunea Europeană, aportul acestora fiind invocat de cele mai multe ori în dezbateri cu privire la evoluția și viitorul Europei.